

VERTAISTUKEA OLUEN ÄÄRELLÄ?

Petteri Eerola: *KT, YTM, dosentti, yliopistonlehtori, Jyväskylän yliopisto, j.petteri.eerola@jyu.fi*

Salo, Arttu: Naama ruttuun muualla, kotona kohtuudella: Isien alkoholin­käytön kulttuurinen moraalikoodisto ja isille sallitut alkoholin­käytön tavat. Tampereen yliopisto, Tampereen yliopiston väitöskirjat 380, Joensuu. 2021, 66 s.

Lähteenmäki, Marko: Keneen tukeutua isäksi tultua? Pitkittäistutkimus isien ensisijaisista tuen lähteistä ja vertaistuen tarpeesta lapsen ensimmäisinä ikävuo­sina. Turun yliopisto, Turun yliopiston julkaisuja – Annales Universitatis Turkuensis. Sarja B, 557, Turku. 2021, 84 s.

Kansainvälisessä vanhemmuutta, perheitä ja lastenhoitoa käsittelevässä tutkimuksessa yksi eniten huomiota saaneista tutkimuslinjoista läpi 2000-luvun on ollut isejä ja isyyttä käsittelevä tutkimus. Tutkimuksellisen huomion kohdentumista miesten vanhemmuuteen on ollut havaittavissa usealla eri tieteenalalla myös Suomessa, jossa on vuosituhanen vaihteen jälkeen ilmestynyt ainakin kuusi ensisijaisesti isyyteen ja iseihin keskittyvää väitöstutkimusta (Kokkonen 2003; Kekäle 2007; Lammi-Taskula 2007; Mykänen 2010; Aalto 2012; Eerola 2015). Sosiologian, kasvatustieteiden, teologian, ja kulttuurihistorian oppiaineisiin tehtyjen väitöstutkimusten joukko täydentyi vuonna 2021 kahdella uudella – Arttu Salon sosiaalityön ja Marko Lähteenmäen kasvatustieteen – väitöskirjalla.

Arttu Salo tarkastelee omassa työssään isien alkoholin­käyttöön liittyviä kulttuurisia kuvastoja, kun taas Marko Lähteenmäki syventyy omassa tutkimukses­saan isien näkemyksiin ja tulkintoihin isyyteen ja vanhemmuuteen liittyvästä sosiaalisesta tuesta. Molemmat työt ovat suomenkielisiä artikkeliväitöskirjoja, jotka koostuvat yhteenveto-osasta ja vertaisarvioituista artikkeleista. Salo on kirjoittanut artikkelinsa yksin, Lähteenmäki kirjoittajakumppaneiden kanssa. Salon työssä artikkelit ovat liitetty julkaistun väitöskirjan yhteyteen, mutta Lähteenmäen työssä lukija joutuu etsimään artikkelit käsiinsä alkuperäisjulkaisujen kautta. Nykykäytänteiden mukaisesti kummassakaan työssä ei ole tyhjäkäyntiä, vaan asiat esitetään tiiviisti ja työt ovat selkeästi rajattuja. Molemmille töille kertyy mittaa reilusti alle 100 sivua.

Tässä kirja-arviossa keskityn ennen kaikkea töiden yhteenveto-osiin aiemmin julkaistujen tutkimusartikkelien sijaan. Pysin arvioimaan töitä ennen kaikkea tieteellisinä kirjoina, ottaen kuitenkin huomioon, että työt ovat väitöskirjoiksi tehtyjä. Ensin esittelen molemmat työt yksittäin, ja lopuksi pohdin mitä työt yhdessä kertovat isyydestä 2010-luvun Suomessa.

ISÄT ALKOHOLIN ÄÄRELLÄ

Sosiaalityön väitöskirjassaan Arttu Salo tutkii, millaisia ovat isien alkoholin­käytön kulttuuriset kuvastot 2010-luvun Suomessa, ja millaiset alkoholin­käyttö­tavat nähdään pienten lasten isille kulttuurisesti hyväksytyinä. Salo tarkastelee aiheettaan sosiaalityön tutkimuksen ja laajemminkin yhteiskuntatieteiden

valtavirrasta poikkeavalla tavalla: populaarikulttuuristen esitysten ja media-aineistojen, kuten sarjakuvan, kaunokirjallisuuden, aikakauslehtiartikkelien, televisiohaastattelujen ja verkkokeskustelun kautta. Neljästä itsenäisestä, vertaisarvioituna artikkelina julkaistusta, tapaustutkimuksesta koostuvan työn lähestymistapa onkin vahvasti kulttuurintutkimuksellinen.

Alkoholinkäytön ohella Salon työssä keskeisenä tarkastelun kohteena on sukupuolittunut 'miehen' kategoria. Lähtökohdista on, että sekä isyys että alkoholinkäyttö ovat molemmat kulttuurisesti keskeisiä mieheyttä ja miehenä oloa määritteleviä tekijöitä, joita on kuitenkin vaikea yhdistää samanaikaisesti kulttuuriin ideaaleihin miesten hyvästä vanhemmuudesta. Teoreettiselta viitekehyseltään työ tukeutuukin ensisijaisesti kriittiseen miesten ja maskuliinisuuksien tutkimukseen.

Erilasten aineistojen ja tapausten kautta Salo kursii kasaan monipuolisen ja kattavan kuvan suomalaisista nykyisistä ja isien alkoholin käytön kulttuurisista jäsenyksistä. Salon työ vahvistaa jo aiemman suomalaisen isyystutkimuksen luomaa kuvaa hoivaavasta ja lapsiinsa läheisen emotionaalisen suhteen luovasta isyydestä kulttuurisena ideaalina ja 'valtavirtana'. Samalla Salo kuitenkin osoittaa, kuinka myös hoivaavaan isyyteen on sovitettavissa ja neuvoteltavissa erilaisia alkoholinkäyttötapoja – sekä 'sivistyneeksi' ja 'eurooppalaiseksi' kuvailtua laadukkaiden alkoholien ja esimerkiksi pienpanimo-oluiden 'kohtuukäyttöä', että 'perinteiseen miehisyyteen' usein liitettyjä humalahakuisen juomisen tapoja. Työn lopputulemana Salo esittää isien alkoholi-

linkäytön kulttuurisen moraalikoodiston: siinä missä kohtuukäytöksi kuvautuva viinilasillinen ruuan yhteydessä tai lauantai-iltana nautittava laadukas saunololujen seurassa jäsentyy kulttuurisesti soveliaaksi tai jopa ihanteelliseksi alkoholinkäyttötavaksi, myöskään ajoittainen humalahakuinen juominen ei näyttäydy ongelmana, kunhan se tapahtuu muualla kuin kotona lasten seurassa.

Salon työssä lukijaa ilahduttavat erityisesti luovat ja mielikuvitukselliset aineistovalinnat sekä hänen niiden pohjalta tekemät tarkkanäköiset analyysit ja tulokset isyyden, mieheyden ja alkoholinkäytön kulttuurisista kytkennöistä. Työ onkin arvokas lisä sekä suomalaisen isyystutkimuksen että sukupuoliteorian miestutkimuksen kentillä. Sillä on epäilemättä paljon annettavaa myös sosiaalisen tutkimuksen, kulttuurintutkimuksen ja alkoholitutkimuksen ammattilaisille, vaikka tämän arvion kirjoittaja ei työn tarkkaa kontribuutiota kyseisille aloille pystykään sanomaan. Erityismaininnan ansaitsee myös Salon tuottama kaunis ja tyylikäs tieteellinen suomen kieli.

KUKA TUKEE ISÄÄ?

Marko Lähteenmäki lähtee työssään Salon kanssa samansuuntaisesta lähtökohdasta liikkeelle: sekä isyyden ideaali että miesten tosiasiallinen toiminta isinä ovat muuttuneet viimeisinä vuosikymmeninä aiempaa hoivaavimmaksi ja miesten aktiivista vanhemmuutta korostaviksi. Lähteenmäen mukaan isien kasvaneesta roolista huolimatta kysymys miesten saamasta ja tarvitsemasta tuesta vanhemmaksi tultaessa on kuitenkin jäänyt

suhteellisen näkymättömäksi. Tähän havaintoon pohjaa väitöskirjan keskeinen ja yhteiskunnallisesti merkittävä kysymyksenasettelu: kuka tukee isäksi tulevaa miestä vanhemmuudessa?

Työssään Lähteenmäki keskittyy tarkastelemaan isien itse tärkeinä pitämiä tuen lähteitä ja heidän keskinäistä vertaistukea. Tutkimuksensa aineistona Lähteenmäki käyttää Turun yliopistossa toteutettavasta Hyvän kasvun avaimet-seurantatutkimuksesta lohkottua, samassa taloudessa lapsensa äidin kanssa asuvien isien kyselylomakevastauksista koostuvaa osa-aineistoa. Lähteenmäen analysoimat kyselyvastaukset vuosilta 2010 ja 2013 ovat miehiltä, jotka olivat tulleet isiksi 2000-luvun ensimmäisen vuosikymmenen loppupuolella.

Taustakirjallisuutena Lähteenmäki hyödyntää työssään ennen kaikkea suomalaista ja kansainvälistä isyystutkimusta sekä sosiaalisen tuen ja pääoman teorioita. Valittu kirjallisuus tarjoaa pohjan Lähteenmäen omien analyysien tekemiselle ja ymmärtämiselle, vaikka selkeä teoreettinen viitekehys – ainakin lukijan eli oman tulkintani mukana – työstä puuttuukin. Itse pohdin, että lisätaustoitusta olisi ollut mahdollista hakea esimerkiksi sukupuolentutkimuksen ja tunteiden sosiologian suunnalta, jossa on nostettu esiin muun muassa kysymykset sukupuolittuneesta tunnetyöstä ja miesten naisia korkeammassa kynnyksestä hakea apua. Toisaalta väitöskirjaformaatti itsessään ohjaa tulokulmien tarkkaan rajaukseen, mikä tekee Lähteenmäen tekemistä valinnoista myös ymmärrettäviä.

Lähteenmäen työn tulokset osoittavat, että tärkeimmiksi tuen lähteiksi pienten

lasten isät kokevat ennen kaikkea lähipiirin, kuten isovanhempien, sukulaisten ja ystävien, tarjoaman tuen. Myös isien keskinäinen, epäformaaleja kanavia pitkin muodostuva vertaistuki näyttäytyi useille isille tärkeänä. Sen sijaan institutionaalisen, esimerkiksi neuvolajärjestelmän kautta saatavan tuen koki merkittäväksi huomattavasti pienempi joukko isejä. Pieni joukko kyselyyn vastanneista miehistä kertoo myös, että heillä ei ole ollenkaan tukiverkkoa vanhemmuuden tueksi. Tämän ryhmän paikallistamisen Lähteenmäki nostaa yhdeksi keskeiseksi jatkotutkimuksen tehtäväksi.

Lähteenmäen tutkimuksen tulokset ovat isyystutkimuksen kenttää tuntevilla lukijalle aiemman tutkimustiedon valossa erittäin uskottavia, sekä yhteiskunnallisesti merkittäviä. Yllättävää – ja hivenen harmittavaa – kuitenkin on, että isien kokemukset puolisoitten keskinäisestä tuesta jäävät kokonaan työn tarkastelun ulkopuolelle. Aiemman tutkimuksen mukaan vanhempien ollessa parisuhteessa isät kokevat tärkeäksi ja keskeiseksi nimenomaan puolisoilta saadun tuen.

Myös tulosten tarkempi arviointi ja tulkinta ovat nyt turhan vaikeasti toteutettavissa – ainakin lukemassani väitöskirjan verkkoversiossa. Koska alkupe-
räisartikkeleja ei ole verkossa julkaistun työn liitteinä, olisi ollut tärkeää, että osatutkimusten tulokset tilastollisine tunnuslukuineen olisi esitetty myös itse väitöskirjassa. Nyt ne kuitenkin puuttuvat, ja artikkeleiden tulokset on kuvattu vain lyhyinä tiivistelminä. Esimerkiksi tulokset ja tilastolliset tunnusluvut kokoava taulukko olisi voinut olla lukijaystävällinen ratkaisu.

LOPUKSI

Mitä kaksi tuoretta väitöskirjaa rinnakkain luettuna kertovat tämän päivän pienten lasten isistä ja isyydestä? Oma tulkintani on, että tutkimusten tulokset ovat positiivisia sekä miesten itsensä, heidän perheidensä, että ennen kaikkea lasten kannalta. Siinä missä Salon tutkimus kuvaa, kuinka lasten seurassa humalassa oleminen ei näyttäydy missään määrin soveliaana, Lähteenmäen tulokset osoittavat kuinka valtaosalla pienten lasten isistä on tukea tarpeen mukaan saatavilla.

Molemmat työt myös osoittavat, kuinka yhteiskuntaluokka on yksi keskeinen isyyttä ja isyyden kulttuurisia ideoita raamittava tekijä. Siinä missä Salon työn kautta keskiluokkainen kohtuukäyttö kuvautuva alkoholin käyttö näyttää kulttuurisesti ongelmattomana – jolloin sen tuottamat haitat jäävät usein piiloon – Lähteenmäen tulokset osoittavat kuinka korkeampi sosioekonominen asema on yhteydessä alhaisempaan koettuun tuentarupeeseen.

Salon ja Lähteenmäen tärkeät tutkimukset jatkavat kumpikin ansiokkaasti suomalaisten isyystutkimuksen väitöskirjojen perinnettä. Salon työn ansioksi näen erityisesti teoreettis-metodologisen vahvuuden ja raikkauden, kun taas Lähteenmäen työ on arvokas erityisesti tärkeällä aihevalinnallaan ja yhteiskunnalliselta merkittävyydeltään. Salon ja Lähteenmäen työt ovat saaneet myös jo seuraava Mathias Ebotin (2022) ja Tarja Pelkosen (2023) tuoreiden isyysteemisten väitöskirjojen muodossa. Kentän uusille ja tuleville toimijoille vinkkaan, että esimerkiksi isyyden moninaisuutta intersektionaalisen tulokulman kautta

tarkastelevalle tutkimukselle olisi sekä yhteiskunnallinen että tutkimuksellinen tarve.

KIRJALLISUUS

- Aalto, Ilana (2012) *Isyyden aika: Historia, sukupuoli ja valta 1990-luvun isyyskeskusteluissa*. Nykykulttuurin tutkimuskeskuksen julkaisuja 112. Jyväskylä: Nykykulttuurin tutkimuskeskus.
- Ebot, Mathias (2022) *Fatherhood and Fathering in Finnish-African Families: The Experiences of African Fathers*. Dissertations in Social Sciences and Business Studies No 288. Joensuu: Itä-Suomen yliopisto.
- Eerola, Petteri (2015) *Responsible fatherhood: A narrative approach*. Jyväskylä studies in education, psychology and social research 520. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Kekäle, Jari (2007) *Postmoderni isyys ja uskonnollisuus – tarinallinen näkökulma*. University of Joensuu Publications in Theology N:o 19. Joensuu: Joensuun yliopiston teologisia julkaisuja.
- Kokkonen, Sari (2003) *Työttömänä isänä perheessä ja yhteiskunnassa*. Suomalaisen Teologisen Kirjallisuusseuran Julkaisuja 238. Helsinki: Suomalainen teologinen kirjallisuusseura.
- Lammi-Taskula, Johanna (2007) *Parental leave for fathers? Gendered conceptions and practices in families with young children in Finland*. Acta Electronica Universitatis Tamperensis 665. Helsinki: Stakes.
- Mykkänen, Johanna (2010) *Isäksi tulon tarinat, tunteet ja toimijuus*. Jyväskylä studies in education, psychology and social research 382. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Pelkonen, Tarja (2023) *Isyys lastensuojelun sijaishuollon institutionaalisessa kontekstissa*. Dissertation in Social Sciences and Business Studies No 295. Kuopio: Itä-Suomen yliopisto.